

בוחן: יהודים בעולם המוסלמי – פתרון

היסטוריה חמ"ד · כיתה ז' · יחידה 2: היהודים תחת השלטון המוסלמי · מחוון

1. מי היו «בני חסות» (ד'ימים) בעולם המוסלמי? (7 נק')

- א. כל מי שלא היה ערבי
- ב. **יהודים ונוצרים – «אנשי הספר»**
- ג. חיילים זרים בצבא הח'ליף
- ד. סוחרים שהגיעו מאירופה

2. מהי ג'יזיה? (7 נק')

- א. **מס גולגולת שבני החסות שילמו**
- ב. בגד מיוחד שהיהודים לבשו
- ג. תפילת יום שישי במסגד
- ד. כינוי לראש הגולה

3. מה פירוש המילה «גאון» בתקופה זו? (7 נק')

- א. אדם חכם במיוחד
- ב. **ראש ישיבה בבבל**
- ג. מנהיג מדיני מבית דוד
- ד. שופט מוסלמי

4. היכן נמצאה הגניזה הקהירית? (7 נק')

- א. בישיבת סורא
- ב. **בבית הכנסת בן עזרא בפוסטאט**
- ג. בארמון הח'ליף בבגדד
- ד. בבית הרמב"ם בטבריה

5. מה הייתה עמדת הקראים? (7 נק')

- א. קיבלו רק את התלמוד הבבלי
- ב. **קיבלו רק את התורה שבכתב ודחו את התורה שבעל פה**
- ג. תמכו בישיבת ארץ ישראל
- ד. דרשו לבטל את מס הגולגולת

6. ציינו שתי מגבלות של «תנאי עומר», והסבירו מה הן מלמדות על מעמד היהודים. (10 נק')

תשובה: למשל: איסור לבנות בתי תפילה חדשים; חובת לבוש מבדיל (או: איסור לשאת נשק / לרכוב על סוס / לבנות בית גבוה). הן מלמדות שהיהודים היו מוגנים אבל במעמד נחות מהמוסלמים.

7. הסבירו את חלוקת התפקידים בין ראש הגולה לבין הגאונים. (12 נק')

תשובה: ראש הגולה – מנהיג מדיני מבית דוד, ייצג את היהודים מול הח'ליף ומינה דיינים. הגאונים – ראשי ישיבות סורא ופומבדיתא, מנהיגים רוחניים שפסקו הלכה וענו על שאלות.

8. כיצד חיזקה ספרות השו"ת את מעמד בבל ואת הקשר בין הקהילות? (13 נק')

תשובה: קהילות מכל העולם היהודי שלחו שאלות לגאונים ונהגו לפי תשובותיהם; כך התקבלה סמכות בבל, ונוצר קשר קבוע (גם בתרומות כסף) בין הקהילות למרכז.

9. תארו שני מאבקים של רס"ג, והסבירו מה משותף להם. (15 נק')

תשובה: מאבק בקראים – הגנה על התורה שבעל פה; מחלוקת בן מאיר – הגנה על לוח השנה הבבלי מול ישיבת ארץ ישראל. המשותף: מאבק על אחדות ההלכה ועל סמכות ההנהגה (בבל/חז"ל) מול פילוג.

10. השוו בין «משנה תורה» ל«מורה נבוכים»: שפה, קהל יעד ומטרה. מה ההשוואה מלמדת על הרמב"ם?)

(15 נק')

תשובה: משנה תורה – עברית, לכל העם, סידור כל ההלכה. מורה נבוכים – ערבית-יהודית, לאנשים שלמדו פילוסופיה ומתלכטים, יישוב האמונה עם השכל. ההשוואה מלמדת שהרמב"ם היה גם פוסק וגם הוגה, ששולב בתרבות הסביבה ושאף לאחד את העם.